

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (suuri jaosto)

7 päivänä kesäkuuta 2005 *

Asiassa C-543/03,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Oberlandesgericht Innsbruck (Itävalta) on esittänyt 16.12.2003 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 29.12.2003, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Christine Dodl ja

Petra Oberhollenzer

vastaan

Tiroler Gebietskrankenkasse,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (suuri jaosto),

toimien kokoonpanossa: puheenjohtaja V. Skouris, jaostojen puheenjohtajat P. Jann, C. W. A. Timmermans ja A. Rosas sekä tuomarit C. Gulmann, J.-P. Puissochet, K. Schiemann (esittelevä tuomari), J. Makarczyk, P. Kūris, E. Juhász, U. Löhmus, E. Levits ja A. Ó Caoimh,

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: hallintovirkamies K. Sztranc,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 14.12.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Dodl ja Oberhollenzer, edustajanaan Rechtsanwalt J. Hobmeier,

— Tiroler Gebietskrankenkasse, asiamiehenään A. Bramböck,

- Itävallan hallitus, asiamiehinään H. Dossi, E. Riedl ja G. Hesse, joita avustaa Rechtsanwältin S. Holzmann,

- Saksan hallitus, asiamiehinään W.-D. Plessing ja A. Tiemann,

- Suomen hallitus, asiamiehenään A. Guimaraes-Purokoski,

- Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään D. Martin, H. Kreppel ja B. Martenczuk,

kuultuaan julkisasiamiehen 24.2.2005 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

¹ Tämä kysymys koskee sosiaaliturvajärjestelmien yhteensovittamisesta annettujen yhteisön asetusten tulkintaa. Erityisesti se koskee sosiaaliturvajärjestelmien sovelta-

misesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 5.6.2001 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1386/2001 (EYVL L 187, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), ja asetuksen N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä 21.3.1972 annettua neuvoston asetusta (ETY) N:o 574/72 (EYVL L 74, s. 1), sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 27.2.2002 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 410/2002 (EYVL L 62, s. 17; jäljempänä asetus N:o 574/72).

- 2 Ennakkoratkaisupyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Dodl ja Oberhollenzer sekä Tiroler Gebietskrankenkasse ja joka koskee viimeksi mainitun kieltäytymistä myöntää ensin mainituille kotihoidontukea.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

Asetus N:o 1408/71

- 3 Asetuksen N:o 1408/71 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin — — jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion

lainsäädännön alaisia ja jotka ovat jäsenvaltion kansalaisia — — sekä heidän perheenjäseniinsä tai jälkeenjääneisiinsä.”

4 Mainitun asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Tätä asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia sosiaaliturvan aloja:

— —

h) perhe-etuuksia.”

5 Saman asetuksen 13 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. — — henkilöt, joihin tätä asetusta sovelletaan, ovat vain yhden jäsenvaltion lainsäädännön alaisia. Tämä lainsäädäntö määrätään tämän osaston säännösten mukaisesti.

2. — —

- a) jäsenvaltion alueella työskentelevä henkilö on tämän valtion lainsäädännön alainen, vaikka hän asuu toisen jäsenvaltion alueella — —;

— —”

- 6 Asetuksen N:o 1408/71 73 artikla, joka koskee sellaisia palkattuja työntekijöitä tai itsenäisiä ammatinharjoittajia, joiden perheenjäsenet asuvat muussa kuin toimivaltaisessa jäsenvaltiossa, on sanamuodoltaan seuraava:

”Palkatulla työntekijällä tai itsenäisellä ammatinharjoittajalla, johon sovelletaan jäsenvaltion lainsäädäntöä, on toisessa jäsenvaltiossa asuvien perheenjäsentensä osalta oikeus perhe-etuuksiin, joista säädetään ensiksi mainitun jäsenvaltion lainsäädännössä, niin kuin he asuisivat tässä valtiossa — —”

- 7 Saman asetuksen 76 artiklan 1 kohdassa, jossa vahvistetaan ensisijaisuussäännöt tilanteessa, jossa toimivaltaisen valtion lainsäädännön mukainen ja perheenjäsenten asuinvaltion lainsäädännön mukainen oikeus perhe-eläkkeeseen on päällekkäinen, säädetään seuraavaa:

”Jos samana aikana samaa perheenjäsentä varten ja ammatin harjoittamisen perusteella voidaan perhe-etuuksia suorittaa sen jäsenvaltion lainsäädännön

mukaisesti, jonka alueella perheenjäsenet asuvat, oikeus perhe-etuuksiin, jotka olisi tarvittaessa 73 tai 74 artiklan mukaan maksettava toisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, keskeytetään määrään, josta säädetään ensiksi mainitun jäsenvaltion lainsäädännössä.”

Asetus N:o 574/72

8 Asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdassa, jossa vahvistetaan säännöt, joita sovelletaan tapauksessa, jossa oikeudet perhe-etuuksiin tai perheavustuksiin palkatulle työntekijälle tai itsenäiselle ammatinharjoittajalle ovat päällekkäisiä, säädetään seuraavaa:

”a) Oikeus sellaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan maksettaviin perhe-etuuksiin tai [perheavustuksiin], jossa näitä etuuksia tai avustuksia koskevan oikeuden saavuttaminen ei edellytä vakuutusta, työskentelyä tai itsenäistä ammatinharjoittamista, [pidätetään], jos samat perheenjäsenet saavat samalta ajalta etuudet joko yksinomaan toisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön perusteella tai asetuksen 73, 74, 77 tai 78 artiklan säännösten mukaisesti[, näiden etuuksien määrää vastaavalta osalta].

b) Jos kuitenkin harjoitetaan ammatillista tai kaupallista toimintaa ensiksi mainitun jäsenvaltion alueella:

i) niissä tapauksissa, joissa on kysymys joko yksinomaan toisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön perusteella tai asetuksen 73 tai 74 artiklan

mukaisesti maksettavista etuuksista, oikeus perhe-etuuksiin kyseisen jäsenvaltion kansallisen lainsäädännön perusteella tai näiden artiklojen mukaisesti [pidätetään sen määrän osalta], joka vastaa sen jäsenvaltion lainsäädännön [mukaisia perhe-etuuksia], jonka alueella perheenjäsen asuu, henkilöltä, jolla on oikeus perhe-etuuksiin, tai henkilöltä, jolle ne maksetaan. Sen jäsenvaltion perhe-etuudet, jonka alueella perheenjäsen asuu, maksetaan tämän jäsenvaltion kustannuksella; *

— —”

Kansallinen lainsäädäntö

Itävallan lainsäädäntö

- 9 Perhekustannusten korvaamisesta 24.10.1967 annetun lain (Familienlastenausgleichsgesetz, BGBl. I, 376/1967), sellaisena kuin se on muutettuna ja pääasiaan sovellettavana, 2 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”Oikeus perhevastuuteen on henkilöillä, joiden kotipaikka tai tavanomainen asuinpaikka on Itävallan alueella — —”

* — Lainausta on korjattu yhteisöjen tuomioistuimessa, koska asetuksen suomenkielinen versio on virheellinen.

10 Kotihoidontuesta 8.8.2001 annetun lain (Kinderbetreuungsgeldgesetz, BGBl. I, 103/2001), joka tuli voimaan 1.1.2002, 2 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Toisella vanhemmista — — on oikeus kotihoidontukeen lapsestaan — —, jos

- 1) oikeus perheavustuksiin tästä lapsesta syntyy perhekustannusten korvaamisesta annetun lain mukaan tai tätä oikeutta ei ole yksinomaan sen vuoksi, että on olemassa oikeus vastaavaan ulkomaiseen etuuteen,

- 2) lapsi asuu kyseisen vanhemman kanssa samassa taloudessa ja

- 3) vanhemman tulojen kokonaismäärä (8 §) ei ylitä kalenterivuoden aikana 14 600 euron rajaa.

4. Molemmat vanhemmat eivät voi saada samaan aikaan kotihoidontukea samasta lapsesta. — —”

Saksan lainsäädäntö

- 11 Hoitovapaan ja kotihoidontuen myöntämisestä 7.12.2001 annetun lain (Bundeserziehungsgeldgesetz, BGBl. 2001 I, nro 65) 1 §:ssä säädetään seuraavaa:

”1. Kotihoidontukea voi vaatia jokainen,

1. jonka kotipaikka tai tavanomainen asuinpaikka on Saksassa,

2. jonka taloudessa asuu hänen huolettavanaan oleva lapsi,

3. joka huolehtii itse tämän lapsen hoidosta ja kasvatuksessa ja

4. joka ei harjoita ammatillista toimintaa tai ei harjoita sitä kokopäiväisesti.

— —”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 12 Pääasian kantajina ovat Dodl ja Oberhollenzer ovat Itävallan kansalaisia, jotka työskentelevät Itävallassa mutta asuvat Saksassa. He elävät yhdessä Dodl aviomiehensä ja Oberhollenzer avopuolionsa kanssa, jotka kummatkin ovat Saksan kansalaisia ja työskentelevät kokopäiväisesti Saksassa.
- 13 Dodlin pojan synnyttyä 21.4.2002 Dodlin työsuhde lepäsi 21.6.2002–7.10.2002.
- 14 Oberhollenzer puolestaan synnytti poikansa 10.9.2002, ja hänen työsuhteensa lepäsi tämän vuoksi 8.11.2002–9.9.2004.
- 15 Dodlin aviopuolisolle ja Oberhollenzerin avopuolisolle maksettiin Saksassa isyyden perusteella perhevastuuksia, jotka vastasivat Itävallassa maksettavia perhevastuuksia,

mutta he eivät saaneet Saksan liittovaltion kotihoidontukea sillä perusteella, että he harjoittavat ammatillista toimintaa kokopäiväisesti.

- 16 Pääasian kantajien Saksassa tekemät hakemukset liittovaltion kotihoidontuen maksamiseksi hylättiin Dodlin osalta Amt für Versorgung und Familienförderung München I:n (Münchenin sosiaalivirasto I) 13.5.2003 tekemällä päätöksellä ja Oberhollenzerin osalta Amt für Versorgung und Familienförderung Augsburgin (Augsburgin sosiaalivirasto) 14.11.2002 ja 22.4.2003 tekemillä päätöksillä. Perusteluna Saksan viranomaiset käyttivät väitettyä Itävallan tasavallan toimivaltaa haettujen etuuksien maksamisessa. Lisäksi Dodlin tapauksessa vedottiin myös Saksan lainsäädännössä vahvistetun tulorajan ylittymiseen.

- 17 Mainitut kantajat yrittivät saada kotihoidontukea myös Itävallasta.

- 18 Heidän hakemuksensa hylättiin Tiroler Gebietskrankenkassen 28.4.2003 ja 5.6.2003 tekemillä päätöksillä asetuksen N:o 1408/71 73, 75 ja 76 artiklan nojalla, kun sitä luetaan yhdessä asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan kanssa.

- 19 Kumpikin pääasian kantaja nosti mainitusta päätöksestä kanteen Landesgericht Innsbruckissa (Innsbruckin alueellinen tuomioistuin) Tiroler Gebietskrankenkassen velvoittamiseksi myöntämään heille kotihoidontukea laissa säädetyn suuruisena

Dodlin osalta 1.7.2002 lähtien ja Oberhollenzerin osalta 30.9.2002 lähtien. Vaatimustensa tueksi he väittivät, että asiassa oli sovellettava työskentelyvaltioperiaatetta, mitä Tiroler Gebietskrankenkasse vastusti sillä perusteella, että kahden työskentelyvaltion osalta perhe-etuuden maksaminen kuuluu ensisijaisesti asuinvaltiolle. Vasta Saksan kotihoidontuen maksamisen jälkeen Itävallan tasavalta oli mahdollisesti velvollinen myöntämään etuuden, jonka tarkoituksena on korvata kotihoidontukien välinen erotus.

20 Landesgericht Innsbruck hylkäsi 17.7.2003 ja 17.9.2003 antamillaan tuomioilla Dodlin ja Oberhollenzerin esittämät vaatimukset. Kyseinen tuomioistuin katsoi, että silloin, kun vanhemmat työskentelevät eri jäsenvaltioissa, sen valtion, jossa lapsi pysyvästi asuu, tässä tapauksessa Saksan liittotasavallan, on ensisijaisesti maksettava perhe-etuudet. Itävallan tasavalta on velvollinen maksamaan ainoastaan erotuksen silloin, kun Saksassa maksettu etuus on alhaisempi kuin Itävallassa maksettu etuus.

21 Pääasian kantajat valittivat mainituista tuomioista Oberlandesgericht Innsbruckiin (Innsbruckin ylempi alueellinen tuomioistuin). Valitustensa tueksi he vetoavat siihen, että siltä osin kuin kotihoidontuen tavoitteena on taata toimeentulo sille vanhemmalle, jonka ammatillinen toiminta on keskeytynyt, koska hän omistautuu lapsensa kasvattamiselle, ja joka ei näin ollen saa riittävää toimeentuloa, on sovellettava työskentelyvaltioperiaatetta. Dodl ja Oberhollenzer muistuttavat, että pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan he olivat edelleen työsuhteessa, joka ainoastaan lepäsi heidän hoitovapaansa ajan.

22 Tiroler Gebietskrankenkasse ei pitänyt tätä väitettä oikeana ja päätyi hylkäämään vaatimukset.

23 Oberlandesgericht Innsbruck yhdisti nämä kaksi asiaa yhteistä käsittelyä ja tuomiota varten ja päätti tämän jälkeen lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle EY 234 artiklan nojalla seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko — — asetuksen (ETY) N:o 1408/71 73 artiklaa, luettuna yhdessä [saman] asetuksen 13 artiklan kanssa, sellaisena kuin tämä asetus on muutettuna, tulkittava siten, että myös työntekijät, joiden työsuhde on tosin voimassa, mutta työsuhde ei sisällä työ- tai palkanmaksuvelvollisuutta (eli työsuhde lepää) eikä kansallisen lainsäädännön mukaista pakollista sosiaalivakuutusta, kuuluvat asetuksen soveltamisalaan?

2) Jos vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä:

— Onko työskentelyvaltio tuollaisessa tapauksessa toimivaltainen suorittamaan etuuksia myös silloin, kun työntekijä ja ne perheenjäsenet, jotka voisivat olla

oikeutettuja saamaan Itävallan kotihoidontuen kaltaista perhe-etuutta, eivät ole asuneet työskentelyvaltiossa erityisesti sinä aikana, jolloin työsuhde lepää?”

Pääasia

Ensimmäinen kysymys

- 24 Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, menettivätkö pääasian kantajat asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitetun ”palkatun työntekijän” asemansa sen vuoksi, että heidän työsuhteensa lepäsi, ja tänä aikana heillä ei ollut Itävallan lainsäädännön mukaan velvollisuutta maksaa sosiaaliturvamaksuja. Kyseinen tuomioistuin pohtii erityisesti tällaisen lepäämään jättämisen vaikutuksia asetuksen N:o 1408/71 13 artiklan 2 kohdan a alakohdan ja siten saman asetuksen 73 artiklan soveltamiseen.
- 25 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäisen kysymyksen taustalla oleva pääasiallinen huoli näyttää olevan pääasian kantajiin kohdistuva uhka siitä, että he jäävät kaiken työntekijöitä koskevan suojelun ulkopuolelle siltä osin kuin kysymys on perhe-etuuksien myöntämisestä, mikäli heidän työsuhteensa ei hoitovapaan vuoksi katsota olevan voimassa.

- 26 Kaikki kirjallisia huomautuksia esittäneet asianosaiset ovat samaa mieltä siitä seikasta, että huolimatta mainittujen kantajien työsuhteen väliaikaisesta lepäämisestä nämä kuuluvat asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla käsitteen ”työntekijä” piiriin.
- 27 Tältä osin on syytä todeta, että työntekijän käsite ei ole yhteisön oikeudessa aina samansisältöinen, vaan se vaihtelee kulloinkin sovellettavan oikeudenalan mukaan (asia C-85/96, Martínez Sala, tuomio 12.5.1998, Kok. 1998, s. I-2691, 31 kohta). On siten palautettava mieleen asetuksen N:o 1408/71 yhteydessä tarkoitetun ”työntekijän” käsitteen soveltamisala.
- 28 Asetuksen N:o 1408/71 2 artiklan 1 kohdan mukaan sitä sovelletaan palkattuihin työntekijöihin tai itsenäisiin ammatinharjoittajiin, jotka ovat tai ovat olleet yhden tai useamman jäsenvaltion lainsäädännön alaisia, sekä heidän perheenjäseniinsä.
- 29 ”Palkatun työntekijän” ja ”itsenäisen ammatinharjoittajan” käsitteet on määritelty asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdassa. Niillä tarkoitetaan kaikkia henkilöitä, jotka on vakuutettu jossakin 1 artiklan a alakohdassa mainitussa sosiaaliturvajärjestelmässä tässä säännöksessä mainittujen vakuutustapahtumien varalta ja siinä mainituilla edellytyksillä (asia C-2/89, Kits van Heijningen, tuomio 3.5.1990, Kok. 1990, s. I-1755, 9 kohta ja asia C-275/96, Kuusijärvi, tuomio 11.6.1998, Kok. 1998, s. I-3419, 20 kohta).

- 30 Tästä seuraa, että henkilöä on työsuhteen olemassaolosta riippumatta pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna ”työntekijänä”, jos hänellä on yhdenkin vakuutustapahtuman varalta joko pakollinen tai vapaaehtoinen vakuutus jossakin mainitun asetuksen 1 artiklan a alakohdassa mainitussa yleisessä taikka erityisessä sosiaaliturvajärjestelmässä (em. asia Martínez Sala, tuomion 36 kohta ja em. asia Kuusijärvi, tuomion 21 kohta).
- 31 Kuten julkisasiamies on todennut ratkaisuehdotuksensa 12 kohdassa, vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa, että seikka, joka määrittelee sen, kuuluuko henkilö edelleen asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan, ei näin ollen ole niinkään työsuhde vaan riskejä vastaan otettu vakuutussuoja tämän asetuksen 1 artiklan a alakohdassa mainitussa sosiaaliturvajärjestelmässä. Tästä seuraa, että pelkällä työsuhteen päävelvoitteiden lepäämään jättämisellä tietyksi ajaksi ei voida poistaa työntekijältä hänen asemaansa saman asetuksen 73 artiklassa tarkoitettuna ”palkattuna työntekijänä”.
- 32 Kuitenkin ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä tehdystä päätöksestä käy ilmi, että Itävallan lainsäädännön mukaan pääasian kantajilla ei vanhempainlomansa aikana ollut sellaista täydellistä pakollista vakuutusta (johon sisältyy sairaus-, tapaturma- ja eläkevakuutus), joka kokopäiväisesti palkatuilla työntekijöillä on. Sitä vastoin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen toimittamien tietojen mukaan pakollisen vakuutuksen päättymisen jälkeen mainituilla kantajilla oli oikeus etuuksiin ainoastaan sairausvakuutuksen nojalla ja tämäkin tietyin edellytyksin. Kyseinen tuomioistuin olettaa, että tietyissä olosuhteissa pääasian kantajat voivat siten vedota sairausvakuutusta koskeviin etuuksiin.

- 33 Joka tapauksessa kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on suorittaa tarpeelliset tutkimukset sen ratkaisemiseksi, kuuluivatko pääasian kantajat niinä ajanjaksoina, joilta kyseisiä etuuksia vaadittiin, Itävallan sosiaaliturvajärjestelmään ja kuuluivatko he näin ollen käsitteen ”palkattu työntekijä” piiriin asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla.
- 34 Näin ollen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että henkilöä on työsuhteen olemassaolosta riippumatta pidettävä asetuksessa N:o 1408/71 tarkoitettuna ”työntekijänä”, jos hänellä on yhdenkin vakuutustapahtuman varalta joko pakollinen tai vapaaehtoinen vakuutus jossakin asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a alakohdassa mainitussa yleisessä taikka erityisessä sosiaaliturvajärjestelmässä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on suorittaa tarpeelliset tutkimukset sen ratkaisemiseksi, kuuluivatko pääasian kantajat niinä ajanjaksoina, joilta kyseisiä etuuksia vaadittiin, johonkin Itävallan sosiaaliturvajärjestelmään ja kuuluivatko he näin ollen käsitteen ”palkattu työntekijä” piiriin mainitun 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

Toinen kysymys

- 35 Siinä tapauksessa, että pääasian kantajat kuuluisivat asetuksen N:o 1408/71 henkilölliseen soveltamisalaan, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy toisella kysymyksellään, mikä jäsenvaltio on ensisijaisesti toimivaltainen maksamaan kyseiset perhe-etuudet, mikä edellyttää, että yhteisöjen tuomioistuin lausuu niin sanottujen päällekkäisyyden estävien eli asetuksen N:o 1408/71 76 artiklan ja asetuksen N:o 574/72 10 artiklan säännösten mahdollisesta merkityksellisyydestä ja tarvittaessa soveltuvuudesta nyt esillä olevan kaltaisiin tilanteisiin.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

- 36 Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset poikkeavat toisistaan siltä osin kuin kysymys on asetusten N:o 1408/71 ja N:o 574/72 säännösten tulkinnasta sekä etuuksien maksamisessa toimivaltaisen jäsenvaltion määrittämisestä.
- 37 Tiroler Gebietskrankenkasse on väittänyt, että koska kumpikin vanhempi harjoitti ammatillista toimintaa, toinen Saksassa ja toinen Itävallassa, on katsottava, että on olemassa kaksi työskentelyvaltiota. Tästä johtuva etuuksien päällekkäisyys ratkaistaan asetuksen N:o 1408/71 76 artiklassa, jossa vahvistetaan asuinvaltion etusija, ja näin ollen sille kuuluu perhe-etuuksien maksaminen samalla, kun toinen valtio on ainoastaan toissijaisesti toimivaltainen.
- 38 Myös Itävallan hallitus suosittelee tätä ratkaisua samalla, kun se täsmentää, että yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa C-245/94 ja C-312/94, Hoever ja Zachow, 10.10.1996 annetussa tuomiossa (Kok. 1996, s. I-4895) noudattamien perusteluiden mukaisesti perhe-etuuksien osalta sen perheenjäsenen määrittäminen, joka käynnistää oikeuden etuuteen, ei voi riippua kansallisesta lainsäädännöstä. Pikemminkin perhe on otettava huomioon kokonaisuutena.
- 39 Saksan hallitus puolestaan esittää kaksi väitettä, jotka tukevat päinvastaista näkemystä. Se väittää ensinnäkin, että periaate, johon Itävallan hallitus vetosi ja jonka yhteisöjen tuomioistuin esitti edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa Hoever ja Zachow annetussa tuomiossa, ei ole tämän asian kannalta merkityksellinen sen

perusteella, että kyseisen asian taustalla oli erityinen tilanne. Yhteisöjen tuomioistuimen mainitussa asiassa noudattama lähestymistapa on nimittäin varattava niitä tapauksia varten, joissa asianomaisilla henkilöillä ei ole oikeuksia työskentelyvaltioon nähden.

- 40 Toiseksi Saksan hallitus katsoo, että asetuksen N:o 1408/71 76 artiklan ja asetuksen N:o 574/72 10 artiklan päällekkäisyyden estävät säännökset eivät sovellu nyt esillä olevaan asiaan, koska kyseessä eivät ole saman lapsen perhe-etuuksia koskevat samanaikaiset oikeudet. Pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin taustalla olevissa tilanteissa ei toisella vanhemmalla ole tämän tyyppistä oikeutta, koska lasten isät eivät täytä niitä edellytyksiä, joilla oikeus avustuksiin Saksan lain mukaan syntyy.
- 41 Siten Saksan hallitus katsoo, että asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan mukaan perhe-etuuden maksaminen kuuluu ainoastaan työskentelyvaltiolle, tässä tapauksessa Itävallan tasavallalle, vaikka etuudensaaja ja hänen perheensä eivät siellä asukaan.
- 42 Euroopan yhteisöjen komissio puolusti kirjallisissa huomautuksissaan tätä lopputulosta. Se väitti, että koska työskentelyvaltioperiaate on asetusten N:o 1408/71 ja N:o 574/72 peruseriaate, ainoastaan silloin, kun kyseisen periaatteen soveltamisella on sellaisia seurauksia, jotka eivät ole hyväksyttävissä — erityisesti perhe-etuutta koskevan oikeuden menettäminen — on tarpeen etsiä muuta ratkaisua.
- 43 Kuitenkin suullisessa käsittelyssä komissio ilmoitti, että se oli harkittuaan asiaa uudelleen muuttanut kantaansa asuinvaltion ensisijaisen toimivallan hyväksi, ja kehotti yhteisöjen tuomioistuinta ottamaan huomioon pääasian kantajien perheti-

lanteen. Sen mukaan säännös, jolla säännellään heidän tilannettaan, on siten asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdan b alakohta, jonka mukaan asetuksen N:o 1408/71 73 artiklassa säädetty oikeus pidätetään silloin, kun palkatun työntekijän puoliso harjoittaa ammatillista toimintaa asuinvaltiossa. Tällainen lähestymistapa on täysin sopusoinnussa asiassa C-119/91, McMenamin, 9.12.1992 annetun tuomion (Kok. 1992, s. I-6393) kanssa, joka on suoraan merkityksellinen nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

Yhteisön tuomioistuimen arviointi asiasta

- 44 Sen asetusten N:o 1408/71 ja N:o 574/72 tulkintaa koskevan ongelman ratkaisemiseksi, joka on pääasiassa olevan negatiivisen toimivaltaristiriidan taustalla, ja asian ratkaisun kannalta hyödyllisen vastauksen antamiseksi ennakkoratkaisupyynnön esittäneelle tuomioistuimelle on toiseen kysymykseen annettavan vastauksen yhteydessä syytä palauttaa mieleen asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan soveltamisala, tutkia sen suhdetta mainittujen asetusten päällekkäisyyden estäviin säännöksiin ja ratkaista, mikä näistä soveltuu nyt käsiteltävänä olevaan asiaan.
- 45 Kuten mainitun 73 artiklan sanamuodosta käy ilmi, siinä tarkoitetaan täsmällisesti ottaen sellaista tilannetta, jossa palkatun työntekijän perhe asuu muussa kuin toimivaltaisessa jäsenvaltiossa ja jossa taataan niiden perhe-etuuksien myöntäminen, joista säädetään viimeksi mainitun jäsenvaltion lainsäädännössä, niin kuin palkatun työntekijän perhe asuisi tässä valtiossa.
- 46 Kyseisellä säännöksellä on tarkoitettu estää se, että jäsenvaltio voisi tehdä perhe-etuuksien myöntämisen tai määrän riippuvaiseksi siitä, että työntekijän perheen-

jäsenet asuvat etuudet maksavassa jäsenvaltiossa, jotta yhteisön työntekijät eivät luovu käyttämästä oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen (ks. erityisesti em. yhdistetyt asiat *Hoever ja Zachow*, tuomion 34 kohta ja asia C-333/00, *Maaheimo*, tuomio 7.11.2002, Kok. 2002, s. I-10087, 34 kohta).

47 Asetuksen N:o 1408/71 73 artikla liittyy saman asetuksen 13 artiklan 2 kohdan a alakohdassa ilmaistuun säännökseen, jonka mukaan jäsenvaltion alueella työskentelevä henkilö on tämän jäsenvaltion lainsäädännön alainen, vaikka hän asuu toisen jäsenvaltion alueella. Tätä järjestelmää, joka seuraa siitä asetuksen N:o 1408/71 tarkoituksesta, jolla taataan kaikille työntekijöille, jotka ovat jäsenvaltioiden kansalaisia ja jotka liikkuvat yhteisössä, yhdenvertainen kohtelu erilaisiin kansallisiin lainsäädäntöihin nähden ja sosiaaliturvaetuudet riippumatta heidän työskentely- tai asuinpaikastaan, on tulkittava yhtenäisesti kaikissa jäsenvaltioissa riippumatta niiden kansallisten lainsäädäntöjen järjestelmästä, jotka koskevat perhe-etuuksia koskevan oikeuden saamista (asia 104/81, *Beeck*, tuomio 19.2.1981, Kok. 1981, s. 503, 7 kohta).

48 Näin ollen on todettava, että asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan mukaan, kun sitä luetaan yhdessä 13 artiklan 2 kohdan a alakohdan kanssa, pääasian kantajilla, jotka asuvat perheensä kanssa muussa jäsenvaltiossa kuin työskentelyvaltiossa, on tässä viimeksi mainitussa valtiossa yhteisön oikeuden nojalla oikeus perheavustuksiin.

49 Kuitenkin on tärkeää täsmentää, että samalla, kun mainittu 73 artikla muodostaa pääsäännön, se ei ole ehdoton sääntö. Oikeutta, jonka pääasian kantajat ”palkattuina työntekijöinä” saavat asetuksen N:o 1408/71 13 ja 73 artiklan mukaan, on arvioitava suhteessa tämän asetuksen ja asetuksen N:o 574/72 päällekkäisyyden estäviin säännöksiin, kun on olemassa vaara, että asuinvaltion lainsäädännössä säädetyt oikeudet ja työskentelyvaltion lainsäädännössä säädetyt oikeudet ovat päällekkäisiä.

- 50 Näyttää siltä, että tämä on tilanne nyt käsiteltävänä olevassa asiassa. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen antamien tietojen mukaan kummankin pääasian kantajan lapsen syntyminen perustaa oikeudet perheavustuksiin yhtäaikaa Itävallassa ja Saksassa. Itävallassa oikeus kotihoidontukeen syntyy asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan mukaan tässä jäsenvaltiossa palkattuna työntekijänä olevalle äidille. Saksassa kansallisen lainsäädännön mukaan toisella vanhemmista on oikeus kotihoidontukeen sillä perusteella, että hän ja hänen lapsensa asuvat siellä.
- 51 Pääasiassa kysymyksessä olevan asian kaltainen tilanne voi johtaa perhekustannusten ylikompensatioon, ja sitä on näin ollen käsiteltävä päällekkäisyyden estävien säännösten eli asetuksen N:o 1408/71 76 artiklan ja asetuksen N:o 574/72 10 artiklan valossa.
- 52 Seuraavaksi on syytä tutkia, millaisia ovat ne tapaukset, joita mainituilla säännöksillä on tarkoitus säännellä.
- 53 Asetuksen N:o 1408/71 76 artiklan sanamuodosta käy ilmi, että kyseisen säännöksen tavoitteena on ratkaista yhtäältä saman asetuksen 73 artiklan mukaan maksettavia ja toisaalta ammatilliseen toimintaan perustuviin perhe-etuuksiin oikeuttavan perheenjäsenen asuinvaltion kansallisen lainsäädännön mukaan maksettavia perhe-etuuksia koskevien oikeuksien päällekkäisyys. On selvää, että mainittu 76 artikla ei ole merkityksellinen nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta, koska Saksan lainsäädännössä oikeus perhe-etuuksiin syntyy Saksassa asuminen perusteella ja sillä perusteella, että siellä ei harjoiteta ammatillista toimintaa tai kokopäiväistä ammatillista toimintaa.
- 54 Sitä vastoin asetuksen N:o 574/72 10 artikla soveltuu silloin, kun on olemassa vaara asetuksen N:o 1408/71 73 artiklasta johtuvan oikeuden ja sellaisen asuinvaltion

kansallisen lainsäädännön nojalla saadun perhe-etuuksia koskevan oikeuden, joka ei riipu tällaisesta ammatillista toimintaa koskevasta edellytyksestä, päällekkäisyydestä.

55 Tästä seuraa, että asetuksen N:o 574/72 10 artikla on sellainen päällekkäisyyden estävä säännös, joka osoittautuu merkitykselliseksi nyt käsiteltävänä olevan asian kannalta. Nimittäin tapaus, jossa ammatillista toimintaa harjoittaa ainoastaan toinen vanhemmista, ja tapaus, jossa molemmat vanhemmat harjoittavat ammatillista toimintaa, kuuluvat kumpikin artiklan soveltamisalaan.

56 Mainitun asetuksen 10 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään muun muassa, että kun perhe-etuudet vakuutuksesta tai työskentelystä riippumatta maksetaan lapsen asuinvaltiossa, nämä oikeudet pidätetään, jos etuuksia on maksettava asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan mukaisesti.

57 Jos kuitenkin ammatillista toimintaa harjoittaa lapsen asuinvaltiossa henkilö, jolla on oikeus perhe-etuuksiin, tai henkilö, jolle ne maksetaan, asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdassa säädetään työskentelyvaltiossa olemassa olevien, asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan mukaisia perhe-etuuksia koskevien mainittujen oikeuksien pidättämisestä.

58 Edellä mainitussa asiassa McMenamain annetun tuomion 24 ja 25 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin selvensi ilmaisun ”henkilö, jolla on oikeus perhe-etuuksiin,

tai henkilö, jolle ne maksetaan” merkitystä. Yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sen on ymmärrettävä tarkoittavan puolison lisäksi erityisesti henkilöä, joka ei ole tai ei ole enää avioliitossa asetuksen N:o 1408/71 73 artiklassa säädettyjen avustusten saajan kanssa, tai tätä henkilöä itseään siinä tapauksessa, että perhevastuksia koskevien oikeuksien päällekkäisyys johtuu siitä, että kyseinen henkilö työskentelee myös asuinvaltiossa. Lainsäätäjät piti parempana määrittellä nämä henkilöt heidän yhteisen ominaispiirteensä eli heillä asuinvaltiossa olevan perhevastusten saajan aseman perusteella pikemminkin kuin tyhjentyvässä luettelossa.

59 Tämän jälkeen yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että sellaisen ammatillisen toiminnan vuoksi, jota henkilö, jolla on lapsia huollettavaan, ja erityisesti asetuksen N:o 1408/71 73 artiklassa tarkoitettuna edunsaajan puoliso, harjoittaa lasten asuinvaltiossa, pidetään asetuksen N:o 574/72 10 artiklan mukaan oikeus mainitussa 73 artiklassa tarkoitettuihin perhevastuksiin niiden luonteeltaan samanlaisten avustusten summaa vastaavan määrän osalta, joita tosiasiallisesti maksetaan asuinvaltiossa, ja näin tapahtuu riippumatta siitä, kuka on mainitun valtion lainsäädännössä nimetty välitön perhevastusten saaja (em. asia McMenamin, tuomion 27 kohta).

60 Tätä asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdan tulkintaa voidaan suoraan soveltaa pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisiin tapauksiin, kun otetaan huomioon Dodlin aviopuolison ja Oberhollenzerin avopuolison asuinvaltiossa harjoittama ammatillinen toiminta. Näin ollen kyseisten perhe-etuksien maksaminen kuuluu mainitulle, nyt esillä olevassa asiassa Saksan liittotasavallalle.

61 On syytä lisätä, että, toisin kuin Saksan hallitus väittää, se seikka, että lasten isät eivät täytä Saksan lainsäädännössä säädettyjä edellytyksiä avustuksia koskevan oikeuden

syntymiseksi, koska he harjoittavat ammatillista toimintaa kokopäiväisesti, ei ole asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdan soveltamisen kannalta asiaan vaikuttava.

62 Kyseisen artiklan soveltaminen ja siten etusijan muuttaminen asuinvaltion toimivallan hyväksi ei edellytä, että ammatillista toimintaa harjoittaa henkilö, jolla on henkilökohtaisesti oikeus perhe-etuuksiin. Riittävää on, että toisella vanhemmista, nyt esillä olevassa asiassa äidillä, on oikeus avustuksiin mainitussa valtiossa.

63 Kuitenkin on tärkeää täsmentää, että siinä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemassa tapauksessa, että Dodlilla ei olisi oikeutta Saksan kotihoidontukeen sillä perusteella, että Saksan lainsäädännössä säädetty tuloraja oli ylittynyt ja että hänen aviopuolisollaan ei myöskään ole Saksassa oikeutta sen vuoksi, että hän harjoittaa ammatillista toimintaa kokopäiväisesti, Dodlin tapausta säänneltäisiin ainoastaan asetuksen N:o 1408/71 73 artiklalla ilman, että on syytä turvautua kyseisessä asetuksessa ja asetuksessa N:o 574/72 säädettyihin päällekkäisyyden estäviin säännöksiin.

64 Näin ollen toiseen kysymykseen on vastattava, että kun palkatun työntekijän työskentelyjäsenvaltion ja asuinjäsenvaltion lainsäädännössä kummassakin hänelle tunnustetaan hänen saman perheenjäsenensä ja saman ajanjakson perusteella oikeuksia perhe-etuuksiin, mainittujen etuuksien maksamisessa toimivaltainen jäsenvaltio on lähtökohtaisesti asetuksen N:o 574/72 10 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti työskentelyvaltio. Kuitenkin, kun henkilö, jonka huollettavina

lapset ovat, erityisesti mainitun työntekijän aviopuoliso tai avopuoliso, harjoittaa ammatillista toimintaa asuinvaltiossa, tämän jäsenvaltion on saman asetuksen 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdan mukaisesti maksettava perhe-etuudet riippumatta siitä, kuka on mainitun valtion lainsäädännössä nimetty kyseisten etuuksien välitön saaja. Tässä tapauksessa työskentelyjäsenvaltion maksamat perhe-etuudet pidätetään siltä osalta, joka vastaa asuinvaltion lainsäädännön mukaisten perhe-etuuksien määrää.

Oikeudenkäyntikulut

- 65 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (suuri jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) Henkilöä on työsuhteen olemassaolosta riippumatta pidettävä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja itsenäisiin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 5.6.2001 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 1386/2001, tarkoitettuna työntekijänä, jos hänellä on yhdenkin vakuutustapahtuman varalta joko pakollinen tai vapaaehtoinen vakuutus jossakin saman asetuksen 1 artiklan a alakohdassa mainitussa yleisessä

taikka erityisessä sosiaaliturvajärjestelmässä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on suorittaa tarpeelliset tutkimukset sen ratkaisemiseksi, kuuluivatko pääasian kantajat niinä ajanjaksoina, joilta kyseisiä etuuksia vaadittiin, Itävallan sosiaaliturvajärjestelmään ja kuuluivatko he näin ollen käsitteen ”palkattu työntekijä” piiriin mainitun asetuksen 1 artiklan a alakohdassa tarkoitetulla tavalla.

- 2) Kun palkatun työntekijän työskentelyjäsenvaltion ja asuinjäsenvaltion lainsäädännössä kummassakin hänelle tunnustetaan hänen saman perheenjäsenensä ja saman ajanjakson perusteella oikeuksia perhe-etuuksiin, mainittujen etuuksien maksamisessa toimivaltainen jäsenvaltio on lähtökohtaisesti asetuksen N:o 1408/71 täytäntöönpanomenettelystä 21.3.1972 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 574/72, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 27.2.2002 annetulla komission asetuksella (EY) N:o 410/2002, 10 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaisesti työskentelyjäsenvaltio.

Kuitenkin, kun henkilö, jonka huollettavina lapset ovat, erityisesti mainitun työntekijän aviopuoliso tai avopuoliso, harjoittaa ammatillista toimintaa asuinjäsenvaltiossa, tämän jäsenvaltion on asetuksen N:o 574/72, sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella N:o 410/2002, 10 artiklan 1 kohdan b alakohdan i alakohdan mukaisesti maksettava perhe-etuudet riippumatta siitä, kuka on mainitun valtion lainsäädännössä nimetty kyseisten etuuksien välitön saaja. Tässä tapauksessa työskentelyjäsenvaltion maksamat perhe-etuudet pidätetään siltä osalta, joka vastaa asuinjäsenvaltion lainsäädännön mukaisten perhe-etuuksien määrää.

Allekirjoitukset